

“Het wezen van de dingen is meer dan de zichtbare werkelijkheid. Daarom is het onmogelijk iets wezenlijks uit te beelden door de buitenkant van de dingen af te beelden. De beeldhouwer vertaalt, hij is geen fotograaf van toevallige vormen, die verwarrend en zinloos zijn.” (Brancusi)

Wil van der Laan – een introductie

Overdonderend, in één woord, de eerste kennismaking met het werk van Wil van der Laan. Waarom vielen de naam en het werk van Wil van der Laan niet eerder op? Bij binnenkomst van Maastricht staat toch zijn *Engel*, een moderne equivalent van de *Nikè van Samothrace*! De Engel van Maastricht, eeuwenoud symbool van de stad, beschermer die victorie kraait. Een werk uit 2018 dat geïnspireerd lijkt door het Griekse meesterwerk uit 200 voor Christus dat nu in het Louvre staat, opgegraven en daarvoor door geen mens aanschouwd sedert lang vervlogen tijden. In Maastricht word je onverwacht geconfronteerd met een nieuwe schepping, ontsproten aan het meesterbrein van een tijdgenoot. Zoals al de bronzen van Wil van der Laan is het totstandgekomen in nauwe samenwerking met zijn meester bronsgieters van Art and Craft.

Bij die combinatie geldt het samenspel van mens en materie, kunstwerk en materiaal, product en proces. Het gaat om de complexe samengang die je als hedendaagse kunstbeschouwer zult overwegen in je beoordeling van het resultaat. Bij Wil van der Laan blijft die eerste indruk, die donderslag bij heldere hemel.

Wie is Wil van der Laan?

Maaslander, Limburger in hart en nieren, wortelend in een prachtig cultuurland dat lang geleden veroverd, gekoloniseerd en gecultiveerd werd door de mediterrane Romeinen. Hij zit vol latente herinneringen, die deel zijn geworden van het DNA van Wil van der Laan. In zijn werk uit zich het verlangen naar het sublimeren van wat de gehelleniseerde Romeinen ons nalieten, naar wat zij hadden voorgedaan. Niet grijpt hij, zoals een 19de-eeuwse neoclassicist als onze Limburgse Matthijs Kessels, collega van Thorvaldsen, terug op de ideale academische vormtaal, de koele precisie van de weergave van lijf en leden, de perfectie van verhoudingen, gebruikmakend van de ijskoude glans van materialen zoals het marmer van Carrara. Wel laat hij zich graag inspireren door de nalatenschap van de Romeinen, gebruikers en imitators van de Griekse erfenis, maar op het laatst ook zelf vernieuwers en scheppers van een nieuw soort realisme, waarin niet alleen het ideaalbeeld maar ook

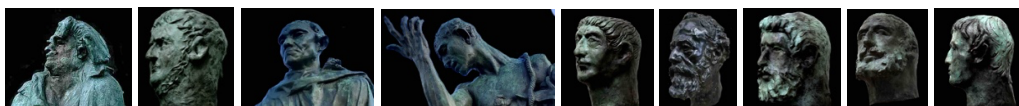
de mens zelf centraal stond. Bedenk daarbij dat de geboortegrond van Wil van der Laan, het Maas- en het Rijnland, ooit overdekt was met Romeinse steden, villa's, tempels en monumenten vol kunst.

Zijn keizers

Beelden van keizers waren nooit realistische voorstellingen. Zij dienden een programmatisch doel, in het groot als portretbuste, in het klein op hun munten. Dat ene beeld, dat ene beeldtype van de heersende keizer, dat gemaakt werd in de keizerlijke ateliers van Rome moest tot in de verste uithoeken van het immense rijk de Keizer vertegenwoordigen, hem aanzien geven, zijn macht en goddelijke grootheid uitstralen. Het portret mocht de zwakke karaktereigenschappen niet tonen, het keizerlijke portret was altijd een ideaalbeeld. En toch kun je de ware aard van de keizer vaak eraan aflezen, of die karaktereigenschap die hij graag wilde benadrukken. En juist dat aspect weet Wil van der Laan in zijn keizerkoppen uit te diepen, voorop te stellen, uit te vergroten en te vertalen in een nieuwe bijna expressionistische vormtaal van die lang vergeten, ooit massaal geproduceerde en vaak saaie keizerkoppen.

« Je vois toute la vérité et non pas seulement celle de la surface. J'accentue les lignes qui expriment le mieux l'état spirituel que j'interprète. » (Rodin)

En daarin ontdekken we de meesterhand van Wil van der Laan, zoals Auguste Rodin daarin slaagde anderhalve eeuw geleden: de levendige verinnerlijking van de koele materie. Niet de saaie gladde huid van wit marmer of van glad gepolijst metaal, nee, de uit aarde bevochten, geboetseerde klei die in het uitgeharde en rauwe terracotta model van de bronzen kop had vorm gekregen. Via het verloren-was-procedé (à cire perdue) is het kunstwerk daarna in brons gegoten en bij de bronggieter eigenhandig nabewerkt. Het zijn absoluut geen ideaalportretten om de keizers zo mooi mogelijk voor te stellen, maar innerlijke karakterportretten met een oneffen metalen huid die voor het oog blijft vechten voor elk stukje glad oppervlak. Kijken we naar zijn Nero, dan kunnen we denken aan Rodin's Balzac, beschouwen we zijn Hadrianus, dan komt de buste van Alphonse Legros in beeld.

Bij Marcus Aurelius vergeten we het gestileerde originele portret uit de tweede eeuw en worden we ondergedompeld in diens filosofische gedachten. Augustus blijft nog het dichtst bij het klassieke portret van de Prima Porta, maar het vredelievende karakter van de keizer is in het portret van Wil van der Laan wel heel bijzonder tot uitdrukking gebracht. En dan zijn Trajanus, die straalt militaire onverzettelijkheid en vaderlijke kracht uit, zoals Rodin die wist te verinnerlijken in een van zijn Burgers van Calais. Wil van der Laan is in staat om gevoel, karakter, beweging te brengen in weliswaar mooie, maar meestal levenloze beelden van een aantal allang vergeten grondleggers van ons Europa. Wil van der Laan toont aan dat Rodin niet de laatste beeldhouwer was in de traditie van de Renaissance en Michelangelo. In zijn biografische en tegelijkertijd anachronistische installatie van vijf keizers die cirkelen rondom een te paard voortrazende Julius Caesar brengt hij hen samen rondom de oer Caesar die zelf nooit Keizer werd, maar wel zijn naam gaf aan een tijdloze eretitel. Caesar was de grote initiator van het Galliaproject, waardoor Europa voor het eerst een geheel werd. Het ruïneuze beeld van Julius te paard refereert tegelijk in zijn uiterlijke vorm en in de afwerking aan

de statige opgedolven en daarna geconserveerde ruiters van Cartoceto di Pergola en volgt in zijn realisme de wilde pracht van zijn eigen Camargue paarden.

Het kan niemand zijn ontgaan: dat is Caesar die daar komt aangestormd, overweldigend, bescheiden in grootte, het centripetale én centrifugale middelpunt van vijf verschillende keizers met hun wisselende karakters, die na hem en in zijn voetsporen beschaving, cultuur en welvaart hebben gebracht langs alle wegen die vanuit Rome naar alle kanten van het oude rijk zijn aangelegd. Daaraan herinnert dit werk van Wil van der Laan.

“Le caractère, c’est la vérité intense d’un spectacle naturel, beau ou laid....” (Rodin)

Titus PANHUYSEN (22 april 2021)

Titus Anno Sjoerd Maria (T.A.S.M.) Panhuysen ([Maastricht, 1949](#)) is een Nederlands [archeoloog](#) en [kunsthistoricus](#). Van 1979 tot 2014 was hij stadsarcheoloog in Maastricht. Sinds 2004 is hij verbonden aan het *Saint Servatius Project* van de [Universiteit van Amsterdam](#), waar hij tevens optreedt als gastdocent. Panhuysen geldt in Nederland als specialist op het gebied van provinciaal-[Romeinse beeldhouwkunst](#). Tevens publiceerde hij uitgebreid over de laat-Romeinse en vroegmiddeleeuwse ontwikkeling van Maastricht.^[1]